

Eeva Rontu, Helsingin yliopisto

Koulutuksen ihmis- ja yhteiskuntakuva ajan virrassa

Esitykseni perustuu tekeillä olevaan artikkeliini "Millaista ihmistä ja yhteiskuntaa? Koulutuksen tavoitteiden arvojännitteet OPS 2014 -tekstissä". Käsittelen koulutusta ohjaavia aatteita ja arvoja käytössä olevista Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista (OPS 2014). Merkityskriittisen analyysini kohteena ovat tekstin sisältämät ihmistä ja yhteiskuntaa koskevat ideologiset tulkinnat, arvot ja arvoristiriidat. Tarkastelen tätä merkityssisältöä yhdistämällä Michael Freedenin ideologiateoriaa sekä Shalom Schwartzin teoriaa inhimillisistä perusarvoista. Katson, että jokaisen ideologian ydinkäsitteinä on joitakin perusarvoja, jotka määrittävät ideologian mukaisen toiminnan suuntaa. Pohdin myös episteemistä vaikuttamista ja hallintaa kasvatustieteen ja poliittisten ideoiden risteymäkohdissa.

Esityksessä sijoitan tutkimustulokseni historialliseen jatkumoon peilaamalla niitä aiempiin havaintoihin suomalaisen koulutuspolitiikan juonteista ja opetussuunnitelmien aatteellisista muutoksista sekä muutamiin vanhempiin kasvatusteoreettisiin teksteihin.

Poliittiset ideologiat ovat tunnistettavissa keskeisistä opeistaan, joihin kuuluvat ihmistä ja yhteiskuntaa koskevat oletukset. Analysoin OPS-tekstissä ilmaistuja oppilasta ja yhteiskuntaa koskevia tavoitteita sekä muita ihmistä, elämää ja yhteiskuntaa koskevia kuvailevia ja arvottavia lausumia – mitä ihmisyydessä ja yhteiskunnassa nähdään tärkeäksi ja tavoiteltavaksi. Koostin näistä kohdista ihmistä ja yhteiskuntaa koskevat tulkintakokonaisuudet, ja vertasin niitä tunnettujen poliittisten nykyideologioiden keskeisiin oletuksiin. Lopuksi tarkastelin tulkintakokonaisuuksien ydinarvoja ja ristiriitoja.

Kun käännetään katse suomalaisen perusopetuksen tulevaisuuteen, toimintaa ohjaavat arvot ovat olennaisia. Arvot kertovat siitä, mitä pidetään tärkeänä, ja pääsy määrittelemään tuo tärkeä on episteemistä hallintaa. Voimassa oleva OPS on senhetkinen pysäytyskuva merkityksenannoista, mutta merkitysten määrittely on yhteiskunnassa jatkuvaa ja uusi OPS on jo kehitteillä. Esitän tutkimukseni päätulokset ja nostan tässä ajassa pohdittavaksi kysymyksiä vaikkapa suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisesta koossapysymisestä, yksilöiden moraalisen kasvun merkityksestä ja koulutuksesta tuotantolaitoksena.